

EĞİTİMDE YARATICI OKUMA

Necmi AYTAN*

Öz: Bu çalışmanın amacı, okumayı farklı yöntemler ve yaratıcılık çerçevesinde ele alan yaratıcı okumanın, alandaki durumunun ve eğitimdeki yerinin ortaya konmasıdır. Bu çerçevede bu çalışma, ülkemizde henüz yeni yeni filizlenen yaratıcı okumanın okullar bünyesinde, müfredat kapsamında verilmesi, beceri eğitimleri içerisinde özel bir yer ayrılması; öğrencilerin okuma becerisi ve algıları, yaratıcılıkları, istekleri, bütüncül düşünebilmeleri gibi durumları yönetebilmelerinin sağlanması açısından önemli olacaktır. Okuma oranının teknolojik gelişmeler karşısında her geçen gün düşmesi, yaratıcı okuma uygulamalarına olan ihtiyacı belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Okuma üzerine yapılan araştırmalar, eğitimimizde okuma oranının artırılmasına ve geliştirilmesine yönelik hamlelerin yapılmasının gerekliliğini göstermektedir. Çalışma nitel bir çalışma olup veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Bu çalışmada; okuma, yaratıcı okuma, yaratıcı okumanın içeriği, yaratıcı okumanın eğitimdeki yeri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okuma, yaratıcı okuma, eğitim ortamı.

* Öğr. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi

CREATIVE READING IN EDUCATION

Necmi AYTAN*

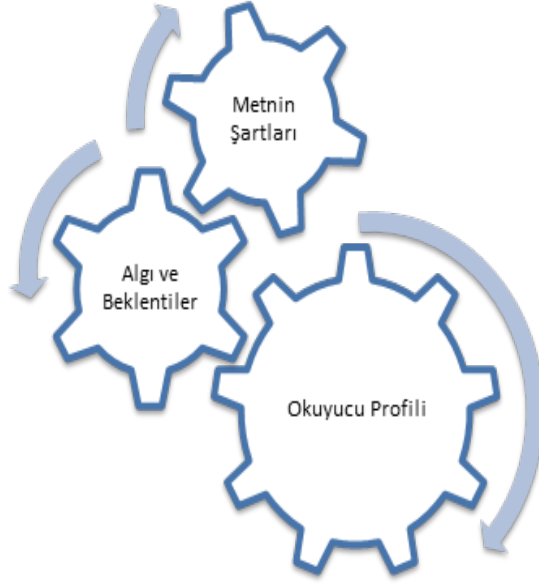
The purpose of this study is to establish the status and location of the creative reading in training which deals with reading in the framework of different methods. In this context, this Study will be important for the reason in our country at schools creative reading within the new burgeoning is given the scope of the curriculum by teachers, for being in a special place in the separation of skills training, for enabling people to manage the condition of being able to think holistic and students' reading skills and perception, creativity, motivation. Every day the decline in the rate of reading because of technological advances, the need for creative reading school application is felt markedly. The research on reading shows the necessity of making the move towards increasing the literacy rate and the improvement of our training. The study is a qualitative study and the data were obtained by document analysis method. In this study; reading, creative reading, content of the creative reading, the place of creative reading in education is emphasized.

Keywords: Reading, creative reading, education environment.

Giriş

Okuma becerisinde, okunanın bir metni zihinsel olarak kritiğe tâbi tutmanın önemli bir yeri vardır. Okuyanın yeni bilgiler ve aktarımlar karşısında okuduklarını açık ve örtülü olarak ayırt edebilmesi okuma becerisinin geliştirilmesi açısından önemlidir. Okuyucular herhangi bir materyali okurken okuyanın tarzı, eserin yapısı, karakterleri, anlatılanların içeriği, dili, teması ve bilişsel farkındalıkları gibi etkenlerden dolayı okuduklarını farklı özümseyebilirler. Özellikle de bilişsel farkındalığın, okuma faaliyetini düzenlemede, izlemede, değerlendirmede ve okuma sürecini bilinçli işletebilmede önemli bir yeri bulunmaktadır (Karatay, 2013). Bu durum, okuma bağlantılarını ortaya çıkarmaktadır. Akyol'a (2005) göre bu durum, ön bilgilerin kullanıldığı, okuyucu ve yazar arasında gerçekleşen etkileşim sırasında anlam kurma süreci olarak adlandırılmaktadır.

* Instructor, Dr., Süleyman Demirel University, Faculty of Education, Department of Turkish Education

Şekil 1. Okuma Bağlantıları

Okuma bağlantılarının gerçekleşmesi bazı stratejilerle olabilmektedir. Okuyucu, eserle karşı karşıya kaldığında eserden en iyi nasıl yararlanırım, eserin içindeki anlam düzeniyle nasıl başa çıkabilirim? gibi soruları sorarak karşı karşıya kaldığı bu durumdan çıkmaya çalışmaktadır (Glenberg & Epstein, 1985). Metin-okuyucu ilişkisinde bu zorluğu, her okuyucu farklı düzeylerde yaşayabilmektedir. Baker'a (1985) göre, okumanın kavranması ve derin yapının anlaşılması okumanın anlam boyutunu öne çıkarmaktadır. Onan'a (2015) göre, diğer becerilerde olduğu gibi fiziksel ve zihinsel süreçleri olan okumanın en önemli boyutu anlamın kurulması aşamasıdır. Bu aşama, yüzey yapıdan derin yapıya doğru gerçekleşmektedir. Derin yapıda (soyut yapı) okuma becerisinin yüzey yapı (somut yapı) ile ilişkisi; kelime tanıma, kelime ayırt etme, ön bilgiler, akıcılık, ön varsayım ve sezdirim, kelime hazinesi ve tutarlık-bağdaşıklık gibi unsurlarla meydana gelmektedir.

Ackerman'a (1988) göre, okuma yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru anlamsal bir düzlemde gerçekleşmektedir. Bu durum da algılama bağlamında bilişsel ve davranışsal eylemleri doğurmaktadır. Zaman içerisinde bu eylemler, insan hayatının bir parçası hâline gelmektedir. İnsan böylelikle okuyarak olayları süzmekte, kritik etmekte ve kendine yakıştırdığını almaktadır.

Uzun (2009) da okumanın, bireylerin bilişsel olarak gerçekleştirdiği bir faaliyet olduğunu ifade etmektedir. Okumayla elde edilen bilgilerin insan hayatındaki birçok

soruya yanıt verebileceğini belirtmektedir. Özellikle de okumanın ruhbilim, eğitimbilim, dilbilim ve yaratıcı zekâ çalışmalarına doğrudan katkı sağladığını söylemektedir (Aytan, 2015). Bu açıdan bakıldığında Moorman ve Ram (1994) ise okumanın sınırlarının kesin şekilde çizilemediğini, bu durumun metnin kavranmasıyla, verilen metnin anlaşılmasıyla, yorumlanmasıyla, okumanın ve söylemin anlaşılmasıyla da ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Browne (1998) de okuma sürecinin nasıl gerçekleştiğinin bir anahtarının olmadığını; okumayı geliştirici yöntemlere, alışkanlıklara, standartlara, okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalara rağmen okuma sürecinin tek bir açıdan açıklanamayacağını belirtmiştir. Fakat okuma becerisinin sağduyu, tecrübe, plan, organizasyon ve etkili müfredatla geliştirilebileceğini ifade etmiştir.

Okuma faaliyeti

Okumaya bir faaliyet olarak bakıldığında, okunan ürünün anlamını tahmin etme ve yorumlama, okurun kendini okuduğuna nasıl verdiğiyle ilgilidir. Anlamı inşa etmek için okuyucu okuduğu ürünle kendini bütünleştirdiği sürece bir çıktı elde edebilmektedir. Yoksa geriye kalan bilgi kalabalığı olmaktadır (Ferreiro ve Teberosky, 1983). Okumanın gelişiminde ve kavranmasında yapılan okuma çeşidinin etkisi büyüktür. Okuyucu kitlesi ve okuma çeşidine göre okumanın yararlı ve zararlı olduğu durumlar söz konusu olabilmektedir. Tompkins (2005), bu okuma çeşitlerini beş şekilde ifade etmiştir.

1. Paylaşılmış Okuma

Öğretmenler, öğrencilerle birlikte bir kitabın kopyasını takip ederken sesli okurlar.

Yararları: Bu okuma çeşidinde öğrenciler, özgürce okuyamadıkları kitaplara erişebilmektedirler. Öğretmenler akıcı okumanın modelini sunarlar. Aynı zamanda öğretmenler okuma stratejilerinin modelini oluştururlar.

Zararları: Kitabın birden fazla kopyasının olması gerekir. Bu durum büyük öğrenciler için uygun olmayabilir. Bazı öğrenciler metne ilgi duymayabilir.

2. Rehber Okuma

Öğretmenler, öğrencilerin kendi seviyelerine uygun metinleri öğrenciler okurken onları destekler. Öğrenciler homojen olarak gruplandırılır.

Yararları: Öğretmenler okumaya yön verirler ve tema oluştururlar. Öğrenciler okuma stratejilerini uygularlar, bağımsızca okurlar ve tahmin yöntemini uygularlar.

Zararları: Metnin birden fazla kopyası gerekir. Öğretmenler okuma tecrübesini kontrol ederler. Bazı öğrenciler metinle ilgili olmayabilir.

3. Bağımsız Okuma

Öğrenciler metni bağımsızca okurlar ve sıklıkla metni kendileri seçerler.

◆ Necmi Aytan

Yararları: Öğrenciler, sorumluluk ve sahiplik duygularını geliştirirler. Öğrenciler, metinleri kendileri seçerler. Okuyucular gerçek bir tecrübeye sahip olurlar.

Zararları: Öğrenciler metni okumak için yardıma ihtiyaç duyabilirler. Öğretmenler az miktarda ilgiye ve kontrole sahip olurlar.

4. Arkadaşla Okuma

İki öğrenci okur veya bir metni beraber tekrar okurlar.

Yararları: Öğrenciler iş birliği yapmaya cesaretlendirilir. Öğrenciler benzer metinleri tekrar okurlar ve akıcı okumayı geliştirirler. Öğrenciler anlamı derinleştirmek için metin hakkında tartışır.

Zararları: Öğretmenlerin ilgisi ve kontrolü sınırlandırılır. Bir öğrenci okuma yapmak için diğerine bağlı kalabilir.

Okuma becerisinin çeşitli okuma yöntemleriyle öğrencilere kavratılması ve öğrencilerde bir okuma bilincinin oluşması okumanın, fizikî ve ortam şartlarının tamamlanmasıyla gerçekleşmektedir. Okuma becerisi, sağlanan bu şartlarla hem dil becerilerinin kazanılmasında hem de gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Aytan'a (2015) göre, bu zihinsel süreç bir metin etrafında dönen yazar, metin ve okuyucu üçlemesinde, farklı ürün bileşenleriyle ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında; okumayı tek başına düşünmemek gerekmektedir. Anlamak, fark etmek ve okunanı farklılaştırarak algılamak zihinsel olarak gerçekleşmektedir. Yıldız'a (2003) göre, bir metni anlamak ve anlamını çözmek sadece sessiz veya birlikte okuma ya da okuma sonrası yapılan herhangi bir aktiviteyle sınırlı değildir. Metnin devamının üretilmesi veya metindeki okunanların yeniden sözlü ya da yazılı ifade edilmesi, metnin anlamlandırılması noktasında önemli olmaktadır. Ogden (2012), okuyucunun metni okurken birçok değişkenden etkilenebileceğini, okunanın sadece bir metin olmaktan çıkıp daha yaratıcı ve zihinsel boyutta şekillendiğini dile getirmektedir. Aytan'a (2014) göre ise bu süreçler, zaman içinde diğer becerilerle birlikte gelişmektedir. Okumanın bir süreç hâlinde ortaya konması ve içselleştirilmesi farklı okuma çeşitleriyle daha verimli olmaktadır. Okumanın birçok çeşidi (sesli okuma, sessiz okuma, özgün okuma, içten okuma, hızlı okuma, yaratıcı okuma vs...) bulunmaktadır. Bunlardan biri de Yaratıcı Okuma (Creative Reading)'dir.

Yaratıcı okuma

Yaratıcı okumanın ana çıkış noktası yaratıcılıktır.

Yaratıcı ve Kültürel Eğitimde Ulusal Danışma Komitesi'nin (Naccce, 1999) yaptığı tanıma göre, "Yaratıcılık, özgün ve değerli sonuçları üretebilmek için biçimlendirilmiş yaratıcı aktivitedir." Fakat yaratıcılığın kesin ve net bir sınırı bulunmamaktadır. Yaratıcılıkla ilgili herhangi bir çıktıda kesin ifade kullanmak doğru olmayabilir.

Moorman ve Ram'e (1994) göre, temelinde yaratıcılık ve olanda görünmeyi fark etme olan yaratıcı okuma, okumaya dayalı herhangi bir materyalde farklı ya da yeni olanı aramadır. Okunmak üzere ele alınan bir okuma ürününün işlevsel olarak da okunması anlamına gelen yaratıcı okuma, okuyucuya verilen ürünlerdeki farklı bilgi kaynaklarının içerisinde var olan etkileşimin kavranması ve anlaşılmasıdır. Bu etkileşim, yazarın niyeti ile metnin niyetinin okur tarafından farklı anlamlarda yorumlanması, bir metnin içeriğinden çok onu okuyanın dışarıdan tekrar inşa etmesi şeklinde meydana gelmektedir. Yaratıcı okuma, bir okuma ürününün (yazılı, görsel, işitsel vs.) yeniden oluşturulması ve ona farklı bir bakış açısıyla yaklaşılması veya hayal edilenlerin okunan üründe şekillenmesi olarak da ifade edilebilir.

Yaratıcı okuma, kesin olarak tanımlanamamakla birlikte (Adams, 1968), yaratıcı okumanın eleştirel okumayla iç içe olduğunu ifade etmiştir. Edwin (1965), "insan mantığının tam işlenememiş bir alanı" olduğu için yaratıcı okumaya birçok ders ve okuma kitaplarında yeteri kadar yer verilmediğini dile getirmiştir. Ders ve okuma kitaplarında daha çok yaratıcılığın teorik boyutunun ele alındığı ve genellikle eleştirel okuma ile birleştirildiği görülmektedir. Yaratıcı okuma ile eleştirel okumanın sınıflandırılmasına bakıldığında birine uygun tekniklerin yer aldığı görülmektedir. Eleştirel okumanın, her zaman bir değerlendirme ve muhakeme gerektirdiği anlaşılırken, yaratıcı okumanın ise hayal ve serbest çağrışımı içerdiği söylenebilir. Bu çağrışımlar için ise kesinlik söz konusu olmamaktadır. Çünkü John'a göre (2004) yaratıcılık bazı açılardan gizemli ve son derece bireysel bir olgu iken (herhangi bir kişi yeni bir şey üretmek için girdileri ve birtakım bağlamları kullanabilirken bir diğeri ise duygusuz ve ilgisiz olabilir) bu gizem unsurunun, ne yapılacağı konusunda insanı kör bırakmaması gerektiğini de ifade etmektedir. Kişilerde, uyarma, zevk, deneme ve arkadaşlık ilişkileri gibi durumlar, yaratıcılığı teşvik ederken aynı şekilde tekrarlama, riskten kaçınma ve arkadaşlık ilişkilerindeki sıkıntılar, yaratıcılığı yok edebilmektedir.

Yaratıcı okumanın, açık okuma ve eleştirel okumayla iç içe olduğunu da unutmamak gerekir. Açık okumada; gerçekleri, fikirleri ve yazarın sunduğu raporları bulmak, tanımlamak ve mesajı özümsemek önemlidir. Kısaca açık okuma, metinde verilenleri kavramadır. Okuyanların etkili bir şekilde eleştirel ya da yaratıcı okuyabilmesi için, önce açık okuma yapabilmeleri gerekmektedir. Daha sonra açık okumada ağırlığın çoğu eleştirel ve yaratıcı okuma becerilerinin geliştirilmesine verilmelidir. Eleştirel okuma ise değerlendirmek, değer biçmek ve yargı oluşturmak için yapılan okumadır. Eleştirel okumada okuyucunun, metinle iletişime dayalı bir etkileşim içine girerek metni sorguladığı, karşılaştırdığı ve metinden çıkarımlar elde ettiği görülmektedir. Eleştirel okumada öğrenciler, eleştirel okuma için hammadde sağlayan açık okumanın bir adım ilerisine giderler. Onlar sunulanın doğruluğunu değerlendirmek, görüş sağlamlığı, varsayımlar ve gerçek olarak sunulan materyalin doğruluğu için okumaktadırlar. Eleştirel okuma yaparken öğrenciler geliştirdikleri fikir ölçütlerini uygulamaktadırlar. Bunların yanında yaratıcı okumanın diğer okumalarla da iç içe olduğu

anlaşılmaktadır. Özellikle üstbilgi okuma bunlardan biridir. Üstbilgi okuma, bireyin metni yorumlamak için bilişsel etkinlikleri izleme, düzenleme ve ayarlama yeteneğine yönelik kontrol ve farkındalığıdır (Caron, 1997). Üstbilgi okumanın yanında grup okuma, sorgulayıcı okuma, tartışmacı okuma, hızlı okuma, zenginleştirilmiş okuma vb. gibi okumalarla yaratıcı okumanın ilişkisi bulunmaktadır.

Adams'a (1968) göre, yaratıcı ve eleştirel okuma karşılaştırıldığında, okuyucuların birbirini takip eden dört seviyede okuduğu görülmektedir. Seviyeler kendi içinde farklılıklar göstermektedir.

1. Kelime tanımlama; kelimeleri telaffuz etmeyi ve seslendirmeyi içermektedir. Okuyucu tarafından bu seviyelere dikkat edilmesi kelimeyi anlamaya ve fikir üretmeye olanak vermektedir.

2. Nedensel taramada ise okuyucu, metni hızlı bir şekilde tarayarak genel bir bakış kazanmakta, ayrıntılı okumanın gerekli olup olmadığına karar verme vermektedir.

3. Literal anlam –tam anlam için okuma- dikkatli bir okuma sağlamaktadır. Okuyucu genellikle yazar tarafından belirtilen fikirleri cevaplamaktadır.

4. Yaratıcı okumaya bakıldığında ise bu okuma, îma edilen ve gösterilen anlamlar için okumayı, eleştirel değerlendirmeleri içermektedir. "Şimdi ne olacağı hakkında düşünceleriniz nelerdir?", " - Neden?", " Hikâyedeki karakterin ne hissettiğini düşünüyorsunuz?", "Siz hiç böyle hissettiniz mi?" gibi soruların tartışması, îma edilen ve gösterilen anlam için okuma sağlamaktadır. Fakat okuyucunun satır aralarını okumak ve gerçek anlamı kendi deneyimleriyle ilişkilendirebilmesi için daha da öteye geçmesi gerekmektedir (Adams, 1968). Bunu için bazı teknikler ve araçların olması yaratıcılığı ve okuma becerisini geliştirecektir. Edwin'e (1965) göre, yaratıcı okuma gelişiminde bazı teknik ve araçlar kullanışlı olmaktadır.

Yaratıcı Okuma Teknik ve Araçlar:

- "Farklı zaman ve durumlarda ortaya konan bu fikri uygulayabilir miyiz?" sorusunu sorarak yazarın fikrini genişletme ve üretme yapılabilir.
- "Ortaya konan bu fikri başka bir duruma uydurmak için ne ekleyebiliriz?" sorusunu sorarak bu fikre başka fikirler ekleme yapılabilir.
- Okuyanlardan bitmemiş bir hikâyeyi tamamlamaları istenebilir.
- Okuyanlardan yazar tarafından tartışılan problemlerden bazılarıyla ilgili bir liste yapmaları istenebilir.
- Okuyanlardan iki benzersiz seçim arasındaki benzerlikleri bulmaları söylenebilir.
- Okuyanlardan olay ya da olayların iki benzer tanımı arasındaki farklılıkları bulmaları istenebilir.

- Okuyanlardan yazarın tartıştığı öneri ya da düşünceler dışında başka kullanım önerilerini ortaya koymaları istenebilir.
- Okuyanlardan yazarın niçin kişileştirme kullandığıyla ilgili öneriler istenebilir ve kendi kişiselleştirmelerini yazarın kişiselleştirmelerinin yerine koymaları söylenebilir.
- Okuyanlardan sosyal problemlere yazarın önerdiğinden farklı çözümler önermeleri istenebilir.
- Okuyanlardan yazar tarafından belirtilenden başka sonuçlar önermeleri istenebilir.
- Okuyanlardan tamamlanmamış bir şiire bir satır eklemeleri istenebilir.
- Okuyanlardan bir oyun ya da roman karakterini tanımlamak için benzetmeler geliştirmeleri gibi yollarla yaratıcı okuma gelişimine katkı sağlanabilir.

Yaratıcı okumanın geliştirilmesinde ve okuyucuların teşvik edilmesinde birçok kullanışlı teknik ve yöntem bulunmaktadır. Fakat yaratıcı okumanın yapısının iyi anlaşılması gerekmekte ve duruma göre sınıf içinde eğiticisiyle birlikte uygulama yapılabilmektedir. Okul ve genel olarak toplum tarafından engellenmiş ya da açığa çıkamamış yaratıcı özellik de bu sayede okuyanlarda (öğrencilerde) açığa çıkmış olacaktır.

Yaratıcı Okumanın Yapısı

Yaratıcı okumanın yapısında metin kavrama, öykü anlama, okuduğunu anlama, söylemi anlama ve yorumlamanın olduğu görülmektedir (Uzun, 2009). Yaratıcı okumanın yapısının anlaşılması için sunulan metnin iyi anlaşılması gerekmektedir (Moorman & Ram, 1994). Yazar, okur üzerinde düşünülmüş olanı tekrar düşünme ve yorumlama yaparak ortaya bambaşka yeni bir ürün koymaktadır. Bu da okurun o zamana kadarki yaşamsal tecrübe ve bilgisiyle orantılı olmaktadır. Yaratıcı okumayı aslında okur gerçekleştirirken metin anlamı veya metin dışı birçok tümceyi de kullanmış olmaktadır. Metinlerdeki değişik bilgi küplerinin birbiriyle iletişimi (tümce, söz, söylem, paragraf, harf vs.) bilişsel bir eylem olarak bakıldığında bir bağlantı meydana getirmekte ve yapıyı oluşturmaktadır.

Yaratıcı Okuma yapı olarak incelendiğinde aynı zamanda söz grupları, öyküsel anlama, belleğin kullanılması, üstdenetim, açıklama ve nedenleme gibi anlamsal bir yapının olduğu da ortaya çıkarmaktadır. Bu kavramlar Uzun'a (2009) göre şöyle açıklanmaktadır:

Söz grupları: Sözcük erişimi sağlama, sözleri bütün/parça olarak anlamlandırma ve zamir gönderimlerini anlama.

Öyküsel Anlama: Yapının kavranması, karakterlerin anlamlandırılması, yer-mekân-olay üçlüsünün tanımlanması ve türün tanımlanması olarak izah edilebilir.

Belleğin kullanılması: Depolanmış bilgilere çağrışım yapılması, metinden yola çıkılarak cevabı verilen ve verilmeyenlerin bellekte yapılandırması, gerektiğinde geri bildirim sağlanması ve alınan verinin bellekte uygun yerlerde depolanması diye özetlenebilir.

Üstdenetim: İlgi ve anlamaya dayanan okuma derinliğini yöneten odak denetiminin (focuscontrol) yapılması ve her zamanki yaşadığımız ortamdan farklı olanın farklılığının belli bir süre de olsa kabul edilmesi olarak açıklanabilir.

Açıklama ve nedenleme: Moorman & Ram'e (1994) göre, yapılan bu okumalarda üst düzey akıl yürütme (reasoning) ve öğrenmeler olduğu görülmektedir. Bunları "okumada yapılması gereken" diye açıklama ve bir nedene bağlama, yaratıcı okuma açısından da farklı bir rol içermektedir. Bundan dolayıdır ki yaratıcı anlamada (creativity ve understanding) bazı kavram ve sözcüklerin okurun dünyasıyla uyumlu olmadığı görülmektedir. Uyumsuzluğu açıklama ve nedenini ortaya koyarak kısa bir süre için de olsa kabul etme ve tanıma ya da alışılmamış olanı fark etmenin yaratıcı okuma süreci açısından çok önemli olduğu belirtilmiştir.

Yaratıcı Okuma Süreci

Yeni (Yaratıcı süreç): Anlamanın gerçekleşmesi için genel şartlardan biri olan kavrama, her zaman anlama ile (kavrama-anlama) iş birliği hâlinindedir. İnsanın zihinsel olarak bir olgu, düşünce ve olayı anlaması, onu yakalaması kavrama demektir. Okuyucunun, okuma eylemi sırasında kendisine destek olacak ve okuduklarını kavramaya yardım edecek çeşitli becerileri geliştirmesi gerekmektedir. Kavram olarak anlamaya bakıldığında, "zihinde dışsal bir uyarıcıya bağlı olan bir sunumunun, genellikle asıyla ilişkilendirilmiş bir soyutlama olarak içsel bir sunuma dönüştürülmesi" diye ifade edilmektedir. Yeni oluşturulan bu sunum, gerçeğine has öne çıkan özellikleri yakaladığı gibi ondan farklılıklar da içermektedir. Başarılı bir anlama, tahmin etme ve açıklama yapmaya olanak vermektedir (Moorman & Ram, 1994).

Yepyeni (absolutenovelty): Bir şey biri tarafından bilinmeyen ise yepyeni olma niteliği kazanmaktadır. Bir yaratım yepyeniye ve aklını kullanan birisinin ulaşmayı hedeflediği amaç için diğer yaratım örneklerinden farklı ve iyi bir yol sunuyorsa bu yaratım değişmiş ve yeni olma özelliği kazanmıştır. Yepyeni olma özelliği, yaratımın temel özelliklerinden birinin değişmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Farklılaşmış yeni (differentiatednovelty): Farklılaşmış yenide ortaya konan bir yaratım yepyeni özelliği taşıyorsa ve onu okuyanın amaçladığı bir hedef varsa ortaya konan diğer yaratımlardan farklılık gösteriyorsa, daha elverişli ve iyi bir yol sunuyorsa bu yaratım farklılaşmış yeni olma özelliği kazanmış olmaktadır. Bu durum daha çok yaratımın temelde bazı yönlerinin değişmesinden meydana gelmektedir.

Değiştirilmiş yeni (revolutionarynovelty): Yeni olan bir yaratım, diğer yaratım örnekleriyle beraber yeni bir yol sunuyorsa bu yaratım değiştirilmiş yeni olma özelliği-

ni kazanmış demektir. Böyle bir yeninin oluşturulması, yaratımın ana niteliklerinin değişmesi gibi basit değişikliklerin de kapsamlı olmasını gerektirmektedir. Mesela, yaratımın işlevi bu sürece katılabilir, değişen ya da yok olan nitelikleriyle yaratıma ait olduğu kümeyi değiştirmekte, işlevi aynı kalmakta; fakat bu işleve nasıl ulaşıldığına yönelik açıklama aynı kalmamakta, değişebilmektedir (Uzun, 2009).

Yaratıcı Okuma (creative reading) yaklaşımındaki okuduğunu kavrama süreçlerinin izah edilmesi gerekmektedir. Çok yönlü bir kod çözme işi olan okumanın fiziki durum ve ortamla ilgisinin yanında anlama ve kavramanın bilinçte gerçekleştiği görülmektedir. Bu süreç, insanın zihinsel olarak yakalama yeterliliğine (ability) ve buna bağlı yaşananları, düşünceleri anlama gücüne işaret etmektedir (Moorman & Ram, 1994). Anlama, dışsal bir uyarana bağlı olarak okunanın içsel bir algılamaya dönüşmesidir. Anlamlandırmada geçmişteki bilgilerin payının büyük olduğu anlaşılmaktadır. Beyin anatomik olarak sağ ve sol yarım küre diye ikiye ayrılmaktadır. Sol yarım kürenin dil alanının sağ yarım küreninkinden daha uzun olduğu görülmektedir (Kılıç, 1995). Beyin tarafından harfler, heceler ve sözcükler ayrı ayrı belirlenmekte, sonra da sağ yarım küre anlamı (genel çerçeveyi) vermek üzere sözcükleri bir araya getirmektedir. Yaratıcı okumada beynin her iki yanı da kullanılmaktadır (Townsend, 2002).

Yaratıcı Okumada Kavrama

Bu süreçte gerçekleştirilen okuduğunu kavrama eylemi belli başlı bileşenlerle meydana gelmektedir. Okuduğunu kavramanın farklı niteliksel ve işlevsel düzeyleri vardır. Bu düzeyler anlamı kavramadan bütünleyici kavramaya doğru gitmektedir (Dechant, 1991). Yaratıcı okuma kavrama süreci çok yönlüdür. Fakat sözcükler diğer sözcüklerle dilsel bir bağlam içinde kullanılmaktadır. Çünkü okuduğunu kavrama ve anlama, süreç içinde ve etkileşimle olan bir durumdur. Bu süreçte okuyucunun özellikleri, yazarın aktardıkları ve okuma ortamı etkili olmaktadır. Kavramada süreçsel boyutun, metinden edinilen bilgilerle zihinde şekillendiği görülmektedir (Güneş, 2013).

Yaratıcı Okumada Anlama

Yaratıcı Okuma yaklaşımındaki yaratıcı okumanın anlama (creative understanding process) süreçleri dört şekilde (Moorman & Ram,1994) meydana gelmektedir. Yaratıcı okumanın anlama süreci, algısal ve bilişsel becerileri içeren bir süreçtir. Bilişsel süreç algılama, öğrenme, hatırlama, düşünme, akla vurma ve anlama gibi tüm zihinsel becerileri içermektedir. Bellek insanın zihinsel işletim sistemidir. Yaratımsal bellek zihnin işletim sisteminin içinde bulunmaktadır. Yaratımsal belleğe bakıldığında içerik, metin yapıları, kelimelerin anlamları, öncül bilgi ve kelime hazinesinin geri getirilmesini belirleyen, uzun süreli belleğin aktif kısmıdır (Carpenter & Just, 1989). Bellek, kendine bir kavram sunulduğunda önceki bilenenleri keşfederek kullanılmaktadır. Herhangi bir bilgi olmadığında bulunan bilgiler yeni bilgilere yol açmıyorsa yaratıcı bellek şu üç görevi yerine getirmektedir:

◆ Necmi Aytan

- Farklı iki kavramı ilişkilendirmeye çalışır.
- İlişkilendirmede temellendirici başka bir kavram yoksa benzerliklerle ilişkilendirme yapılır. Kavramlar birbiriyle bu süreçte farklı olabilir.
- Son olarak bir sorunun ya da kavramın yeni bir şekilde ele alınmasıyla oluşan düzenleme gelmektedir.

Bu süreçte okuyanın bir metnin konusuna ilgi duyması, içsel bir okuma isteğine sahip olması, metni okumak için bir amacının olması ve teknik yeterliğe sahip olması gerekmektedir. Bu sürecin sonunda yaratıcı anlamayı gerçekleştiren insan, okuma boyunca yabancı kelimeleri (bilinmeyen) tanımlayabilmekte, okuduğu metnin ilginç olup olmadığını anlayabilmekte, metindeki karakterlerin kişisel kabullerine, inançlarına yönelik sebep sonuç ilişkilerini kurabilmekte ve metinde geçen eylem durumlarını birbiriyle ilişkilendirerek çıkarımlarda bulunabilmektedir (Moorman & Ram, 1994).

Yaratıcı Okumada Gelişim

Yaratıcı Okuma yaklaşımındaki yaratıcı okumanın gelişim süreçleri incelendiğinde yedi katmanlı bir süreç ortaya çıkmaktadır. Yaratıcı okumanın gelişimi işlevsel olarak basitten derine doğru aşağıdaki gibidir.

Düz anlamlı kavrama: Metnin içinde ve kapsamına yönelik doğrudan sorulara başarılı yanıt vermeyi sağlayan kavramdır.

Anlam çıkarımı: Algılanan ilk anlam düzeyine kavramsal bilginin eklendiğini gösteren kavrama biçimidir.

Gönderim: Metin içerisindeki zamirlerin ve başka gönderim öğelerinin tespit edilmesidir.

Metin çıkarımı: Bir metinde ortaya konan olay ve durumlar ile kaynağını kişisel tecrübelerden alan zihindeki benzer senaryoları harekete geçirerek derin metni oluşturacak bir akıl yürütme sürecidir.

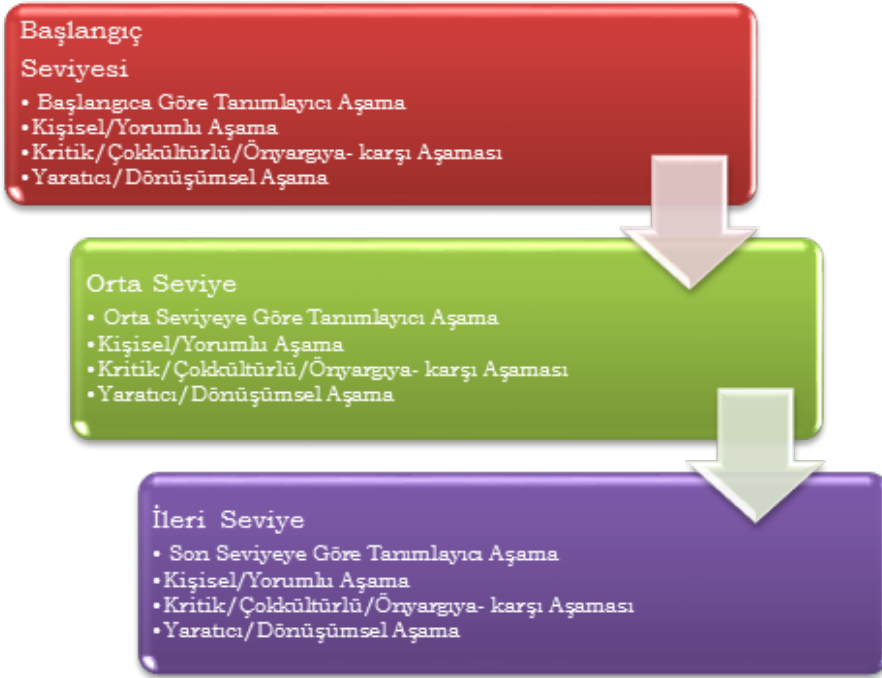
Metin kavrama: Metinde geçen olay ve durumları bütüncül bir yaklaşımla anlama ve temel nitelikli sebep-sonuç ilişkilerinin farkına varmadır.

Bütünleştirme: Öncesi ve sonrasıyla metindeki bütüncül anlamının önceki kişisel deneyimlerle nasıl ilişkilendiğini fark etme ve görmedir. Aynı zamanda buradan yola çıkarak geleceğe yön verme de bulunmaktadır.

Tarihi gönderim: Metni okurken bütün tecrübe ve yaşanmışlıkların ışığında metin dışı verilmek istenenin metin arkasından sunulmasıdır. Herhangi bir metni okurken eğer metnin oluşturulduğu ya da yazıldığı zaman ve o zamanın tarihsel şartları derin metnin oluşturulmasında etkin olabilmektedir. O döneme ait özelleşmiş artalan bilgilerinin okuma esnasında metne yansıtılması gerekmektedir. Bütünleştirme ve tarihsel gönderim yaratıcı okuma gelişiminin ileri kavrama düzeyleri arasında yer almaktadır (Uzun, 2009).

Yaratıcı Okuma Yöntemi

Yaratıcı okuma yöntemi Ada & Campoy'a (1987) göre, seviye olarak üç bölümdür. Her bölüm kendi içinde dört aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamaların hepsi yaratıcı okuma eyleminin bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem her müfredatın içerik alanını kapsayabilmekte ve bu yöntem, her yaş grubu için geçerli olabilmektedir. Sürecin her aşaması, eleştirel yansımaya ve son olarak eyleme neden olan etkileşimle bağlantılı gelişmektedir. Yaratıcı okuma yöntem aşamaları metin seviyelerine göre "Başlangıç", "Orta" ve "İleri Seviye" olmak üzere üç seviyede gerçekleşmektedir.

Şekil 4. Yaratıcı Okuma Yöntem Aşamaları

Tanımlayıcı Aşama: Okuma ve öğrenme aşaması boyunca içerik ya da bilgi, öğretmen, metin ya da medya tarafından paylaşılabilir. Bu başlangıç aşamasıdır ve öğrenilmesi gereken içeriğe odaklanılmaktadır. Bu aşamada yeni bilginin kavranması hedeflenmektedir. Bu aşama sadece öğrencilerin yeni bilgi ile etkileşimi için bir sıçrama tahtası rolü görmektedir.

Kişisel Yorumlama Aşaması: Öğrenciler yaşadıkları deneyimlere dayanarak yeni bilgiler ile karşılaşmaktadırlar. Bu aşama okuyucuyu ne, nerede, ne zaman, nasıl, kim sorularını yeni bilginin yansımalarına davet etmek için sormanın ötesine götürmekte-

dir. Örneğin öğrencilere; “Daha önce hiç bunu deneyimlediniz mi? Bu sizin ailenizle ilişkili mi? Yeni anladıklarınızla ilgili ne düşünüyorsunuz?” gibi sorular sorulmaktadır. Bu aşama boyunca yeni bilgi öğrencilerin yaşantılarıyla ilişkilendirilmektedir.

Eleştirel Analiz Aşaması: Bilginin kavranması ve öğrencilerin yaşantılarıyla bağlantı oluşturulduktan sonra öğrencilerin artık eleştirel bir şekilde çıkarımlarda bulunmaları, sonuçları anlayıp analiz ederek cevaplamaları teşvik edilmektedir. “Bilgi geçerli mi? Kim için geçerli? Her zaman mı? Neden? Bütün kültürler, sınıflar ve etnik gruplar için uygun mu? Cinsiyet ayrımı var mı? Gibi sorularla eleştirel analiz yapmaları istenmektedir.

Yaratıcı Eylem Aşaması: Bu aşama öğrenmenin eyleme geçirilme aşamasıdır. Bu aşamada “Öğrenciler teoriyi ya da yeni bilgiyi nasıl alır ve bunu toplum hayatını geliştirmede nasıl kullanır? Öğrenme sınıftan öğrencilerin gerçek hayatına nasıl geçebilir? Gibi sorulara cevap aranmaktadır. Bu yöntemi kullanırken Ada (1987), öğretmenlere bu aşamaların çok ayrı göründüğünü; ama gerçekte genellikle bu yöntemin iç içe ve aynı anda olduğunu fark etmeleri gerektiğini ifade ederek yaratıcı okuma yönteminin bir bütünlük oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Eğitim Ortamında Yaratıcı Okuma

Yaratıcı okumanın eğitim sürecinde okullarda özellikle bu beceriyi kazandırmaya yönelik etkinlikler ve uygulamalar yeterli düzeyde değildir. Yaratıcı okuma faaliyetleri daha çok özel okullarda, derneklerde ve kişisel olarak kurulmuş atölyelerde etkinliklerle yapılmaktadır. Kitap ve materyal açısından da yaratıcı okuma ürünlerinin yeterli olduğu söylenemez. Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi ve deneyimlere erişmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma ve eleştirel düşünme becerilerinin kazanılmasına da yardımcı olmaktadır (MEB, 2006). Bu yönüyle, okumanın hayat boyu bir öğrenme kaynağı olması, bir alışkanlık haline alması, birçok zihinsel becerinin etkin kullanılması da okuma becerisi ile olabilmektedir.

Okullarda, Türkçe dersinin temel becerilerden biri olan okuma, öğrencilerin anlama, kavrama ve yorumlama kabiliyetlerini geliştirmekte ve onları karşılaştıkları her türlü metin (text) için hazırlamaktadır. Buradan hareketle okutulan ve okunan (hikâye, masal, roman, yazılmış uzun/kısa metinler vs...) metinlerde (açık/kapalı, yüzeysel/derin, gerçek/sanatlı vs...) verilen kavrama, anlama ve geliştirme süreçleri gerçekleşmektedir. (Güneş, 2013). Neyin, nasıl, ne şekilde (bir metni) okunması gerektiği insanların cevap aradığı sorulardandır. Yetişkinler ve çocuklar, okumayla ilgili çeşitli stratejilerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında okuma, faaliyet olarak değişik bilişsel becerilerin kullanılması gereken bir faaliyet alanıdır. Bu faaliyet yerine göre basit yerine göre karmaşık bir hâl alabilmektedir.

Meek (1993), bu basit ve karmaşık okuma halini kişinin kendini keşfetmesi olarak yorumlamaktadır. Çocuklar, kendisinin farkına varmalı ki bu sayede hem kendi çıkarlarını hem de ihtiyaçlarını gidermiş olsunlar. Buna ulaşmada öğretmenin rolü mutlaka en önemli faktördür diyerek okutucunun önemine dikkat çekmektedir. Bu konuda O'Neil (1997), okumanın sadece kelimeleri tanımak, sayfa boyunca onları takip etmek ve yüzeysel okumayla olmadığını, bunun muhatap (çocuk, öğrenci vs...) tarafından kendisine işlenmesi gerektiğini söylemekte ve analiz edilmesinin şart olduğunu savunmaktadır. Çünkü böyle olduğunda çocuklardaki potansiyel zenginlik ortaya çıkacak ve verimlilik artacaktır. Böylece okuma, içselleştirilmiş olacaktır. İçselleştirilen metnin kişinin zihninde ona bir yön vermesi ve yaratıcılığını artırması da okumanın faydaları arasında sayılabilir (Aytan, 2014).

Yaratıcı Okumayı Geliştirmede Öğretmen-Öğrenci İlişkisi

Yapılan bazı araştırmalar yaratıcı okuma yeteneklerini geliştirmeleri için öğrencilere yardım edilebileceğini göstermektedir. Birçok yazar, yayınlarına geleneksel okuma deneyimlerine ek olarak yaratıcı okuma etkinlik ve aktivitelerini de eklemişlerdir. Bu egzersizler, öğrenciler için teşvik edici ve eğlenceli olmaktadır. Özellikle aşağıdaki adımlar öğrencilerin daha yaratıcı okuyucular olabilmelerine yardımcı olmak için çeşitli çalışmalarla kıyaslandığında başarılı olarak değerlendirilmiş ve öğrencilere şunlar yaptırılmıştır:

- Öğrencilerin çeşitli kaynaklara başvurmaları ve bu kaynakların faydalarının söylenmesi
- Öğrencilere okudukları metinlerdeki gereksiz unsurları ayıklayabilmelerinin örneklerle gösterilmesi
- Öğrencilere, tartışmalı ifadelerin olumlu ve olumsuz yönlerini kritik ettirecek onayladıkları ya da kabul ettikleri gerçekleri düzenlemek için bir fırsat verilmesi
- Öğrencilere topladıkları ve organize ettikleri gerçekler ışığında hipotezleri ve sonuçları değerlendirmek için yardım edilmesi
- Öğrencilerin önyargıların ya da önceden edindikleri kavramların bir sonucunu kabul etmelerine ya da vazgeçmelerine yardım edilmesi
- Öğrenciler, uygulamayı kabul eder etmez, öğretmenler sonuçlar üzerinde öğrencilerin hareket edip etmediklerini görmek için yakından gözlemlenmişlerdir.

Yazar, duygusallıktan etkilenen bir okuyucunun çeşitli deneyimlere sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenci bir soruna çözüm bulmak için objektif olarak ya da şefkatin önemini gerektiren bir metin okursa onun duyguları onu bir sonuca ulaştıracaktır (Furner 1973).

Yaratıcı Okumanın Geliştirilmesinde Öğretmenin Rolü

Öğretmen, yaratıcı okuma becerilerini geliştiren öğretim programının yapılandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu kılavuzluk daha sonra, okumanın yüksek seviyesine ulaşmayı isteyen öğretmenler tarafından kullanılabilir.

Birinci olarak öğretmenler kendi okuma tanımlarını sınamalıdır. Yazarın sunduğu metinlerdeki kelimelerin tekrar edilmesi birçok öğretmenin amaçlarındandır. Yazarın fikirlerini hatırlama tam öğrenme programının bir aşaması olsa da bu durum okumanın çeşitli boyutlarıyla sağlanabilir. Nardelli'ye (2013) göre, okumanın dört boyuta (alana) sahip olduğu görülmektedir. Bu boyutlar algılama, anlama, reaksiyon ve bütünleşme diye adlandırılmaktadır. Reaksiyon ve bütünleşme yaratıcı okuma alanını göstermektedir.

İkinci olarak, öğretmenlerin yaratıcı okuma aktiviteleri için öğretimsel zaman sağlamaları gerekmektedir. Bu da zaman almaktadır. Eğer okuma materyalinin içeriğinde düşünme ve reaksiyon varsa bir günde birçok sayfa tamamlama ya da bir yılda birçok kitap bitirme düşüncesinin terk edilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin düşünceli bir şekilde reaksiyon vermeleri ve yaratıcı olmaları için öğrencilere yeterli zaman verilmesi uygun olacaktır. Üçüncü olarak öğretmenler, sadece daha yetenekli okuyucular için yaratıcı okuma aktivitelerindeki fırsatları sınırlandırmamalıdır. Her öğrencide bir yaratıcılığın olduğu unutulmamalıdır.

Dördüncü olarak öğretmenlerin sınıf atmosferini ve ortamını yaratıcı düşünme için elverişli hâle getirmeleri gerekmektedir. Belirli fiziksel, psikolojik, sosyal ve duygusal şartların mevcut olması gerekmektedir. Zihinsel olarak rahat bir ortam düzenlemesi sağlanmalıdır. Ayrıca öğrenciler arasında güzel bir uyum sağlanmalı, her öğrencinin fikrine saygı göstermeli ve sundukları fikirler ihmal edilmemelidir. Beşinci olarak ise öğretmenler, mevcut müfredatın yaratıcı okuma aktivitelerini geliştirmek için kullanılabileceğinin farkında olmalıdırlar.

Altıncı olarak da öğretmenlerin çocukları, okudukları gibi düşünmeye ve okuduklarının ne olduğu hakkında yaratıcılıklarını ortaya koymaya teşvik etmenin en etkili yollarından birinin okuma materyalleri olduğunun farkına varmalarını sağlamaya çalışmalıdırlar. Bu da öğretmenlerin okumanın yaratıcı becerileri geliştirmesi hakkında motive ettiği ve sorguladığı yollardan biridir. Çeşitli cevaplar içeren sorulardan kaçınılmalı, gençlere uygulama için birçok fırsat verilmelidir. Bu sayede yaratıcı okuma becerisinin gelişeceği düşünülmektedir. Sonuç olarak birinci seviye öğretmenleri yaratıcı okuyucuları geliştirmeye ilgili olmalıdırlar. Yaratıcı okuma okuyucuya yeni orijinal fikirler üretmeyi, yeni bakış açıları kazandırmayı ve yaratıcı olarak cevap vermeyi sağlamaktadır. Öğretmenler yaratıcı okuma becerisini ilerletmek için fırsatlar oluşturmalıdır. Öğrenciler okumanın yüksek seviyesini geliştirmede uzmanlaşırlarsa, öğrencilerin okuma konusunda daha heyecanlı ve daha coşkulu olacağı unutulmamalıdır.

Tartışma ve Sonuç

Yaratıcı okuma alanında yapılan akademik çalışmalar sınırlıdır. Bu alandaki çalışma ve uygulamalar daha çok atölyelerde ve bazı okullarda uygulanmaktadır. Yaratıcılık alanında ise çeşitli çalışmalar mevcuttur. Yaratıcılık karmaşık bir süreci kapsamaktadır. Yaratıcılık üzerine çalışma yapan araştırmacıların ortak düşüncesi yaratıcılığın kesin bir tanımının yapılamamasıdır (Kamaraj & Aktan, 1998). Yaratıcılığın eğitim alanındaki uygulamalarına bakıldığında Jensen & Meckling'e (1992) göre, bilişsel yetersizliklerin iyileştirilmesi, öğretme yöntemlerinin seçilmesi, eğitimle ilgili sorunları belirtmesi ve öğrencilerin bilişsel güçlülükleri ve zayıflıklarına göre ayırt etmeye katkı sağlaması yönünden yaratıcılığın ölçülmesi fayda sağlamaktadır.

Yaratıcılığın ölçülmesi ve farklılıkların ortaya konması noktasında Adıyaman (2011), yaratıcı öykü çalışmalarıyla yabancı dil öğreniminin incelenmesine, Öztepe (2003), okullarda yaratıcılığı etkileyen faktörlerin bulunmasına, Palamut (2008), hikâye okuma uygulamasının yaratıcılığa etkisine değinmiştir. Kara (2007) ise çocuklarda yaratıcılığı geliştiren unsurların neler olduğuna, Squeglia (1994), müzik etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcılıklarına etkisine yer vermiştir. Halpin ve arkadaşları (1974) da yaratıcı düşünmenin kişilikler üzerindeki etkisini, Yan (2005) ise öğrencilere yaratıcılık ölçeği uygulayarak onların yaratıcılık özelliklerini ele almıştır. Bu alanda önemli çalışmaları olan Moorman ve Ram (1994) ise yaratıcı okumanın fonksiyonel yönüne değinerek genel bir çerçevesini ortaya koymuşlardır.

Bu çalışma kapsamında, okumanın anlaşılması ve anlamlandırılmasının; okuyucu profili, algısı ve beklentileri ile metnin şartlarına bağlı bulunduğu anlaşılmaktadır. Okumaya faaliyet açısından bakıldığında, çeşitli okumalarla bu becerinin uygulandığı anlaşılmaktadır. Yaratıcı okumanın genel çerçevesinde ise anlamı, diğer becerilerle ilişkisi, seviyeleri, teknik ve araçları, yapısı ve süreci, yöntemi ve eğitim ortamında yaratıcı okuma gibi konulara çalışma içerisinde açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Yaratıcı okumanın bütün unsurları incelendiğinde okumaya farklı bir yaklaşım getirdiği, okuyucuların (öğrencilerin) yaratıcılıklarını geliştirdiği ve farklı bakış açıları kazandırdığı yapılan çalışmalardan da anlaşılmaktadır. Bütün bunların sonucunda yaratıcı okumayla ilgili;

- Yaratıcı okumanın çeşitli uygulamalarla yapılabildiği
- Farklı metinler üzerinde etkinliklerin gerçekleştirildiği
- Yaratıcı okumanın değişik alanlarla da ilişkisinin olduğu
- Yaratıcı okuma teknik ve araçlarının geliştirilebileceği
- Yaratıcı okumanın yapısında yeniliklerin ve gelişimin ön plana çıktığı
- Yaratıcı okumanın "kavrama", "anlama" ve "gelişim"le bir süreç olduğu
- Yöntem olarak metne, türe, öğretmene, öğrenciye, eğitim araç gereçlerine ve or-

◆ Necmi Aytan

tama göre başlangıç, orta ve ileri seviyelerde uygulanabileceği gibi konularda bilgiler açıklanmaya çalışılmıştır.

Eğitimde yaratıcı okuma, öğretmen-öğrenci ilişkisine ve eğitim programlarının el verdiği ölçüye göre farklı yöntem ve tekniklerle, çağın getirdiği değişimler de göz önüne alınarak uygulanabilir. Alan uygulamaları, okul etkinlikleri ve özel atölyeler kurularak yapılan yaratıcı okuma çalışmaları, yazılı ve görsel olarak okuyuculara sunulabilir. Eğitim ortamında farklı uygulamaların yapılarak öğrencilerin okuma becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı okumanın başka dersler ve becerilerde de uygulanmasıyla okuma becerisini geliştirilmesi sağlanabilir.

Kaynakça

- ACKERMAN, P. L. (1988). Determinants of individual differences during skill acquisition: Cognitive abilities and information processing. *Journal of Experimental Psychology: General*, 117, 288–318.
- ADAMS, P. J. (1968) Coeprehension and Study Skills Session 17a: Primary creative Reading, University of Denver School of Education Denver, Colorado 1-9 Advancement of Literacy and Learning Texas Center, Texas A& M University <http://Www-Tcall.Tamu.Edu/Contactinfo.Htm>. Adresinden 20 Ağustos 2015 Tarihinde Edinilmiştir.
- ADİYAMAN, A. (2011). İletişimsel yöntem ışığında yazınsal bir tür olan kısa öykü ile yaratıcı çalışma biçimleri (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- AKYOL, H., (2005). Türkçe ilk okuma yazma öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- ALMA F. A. And F. ISABEL C. (1987). Celebrate cinco de mayo with the mexican hat dance creative reading methodology. *Reports-Evaluative; Speeches/Meeting Papers*. 1-3.
- AYTAN, N. (2014). Okuma Çeşidi Olarak Yaratıcı Okumaya Genel Bir Bakış, *The Journal of Academic Social Science*, Yıl: 2, Sayı: 5, Eylül 2014, s. 651-667.
- AYTAN, N. (2014). Yaratıcı Okuma Becerisini Geliştirme Yolları ve Yöntemleri, *Route Educational and Social Science Journal Volume 1(3)*, October 2014, s.1-15.
- AYTAN, N. (2015). Eşli Okuma ve Uygulama Süreci. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 32(3), 527-536
- AYTAN, N. (2015). Yaratıcı Okuma. Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- BAKER, L. (1985). Differences in standards used by college students to evaluate their comprehension of expository prose. *Reading Research Quarterly*, 20, 298–313.
- BROWNE, A. (1998). *A Practical Guide to Teaching Reading in the Early Years*. California: Sage Publications.

- CARON, A. A. (1997). Instruction of community college developmental readers in the awareness and use of metacognitive strategies using the think-aloud heuristic. (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Central Florida. Orlando.
- CARPENTER, P. J. (1989). Complex Information Processing: The Role Of Working Memory In Language Comprehension. Cornagie-Mellen Universty. Usa.
- DECHANT, E. (1991). Understanding And CD Teaching Reading: An Interactive Model. Hillsdale NJ. Lawrence Erlbaum Associates
- EDWİN H. Smith. (1965). Developing Creative Readingauthor(S): Source: Journal Of Reading. Vol. 8, No. 4 (Mar., 1965), Pp. 278-282 PublishedBy: International Reading Associations-table URL: <http://Www.Jstor.Org/Stable/40038453/> Adresinden 11.08. 2015 Tarihinde Edinilmiştir.
- FERREIRO, A. And Teberosky, A. (1983). Literacy before schooling. Usa: Heinemann Educational Publishers.
- FURNER, Beatrice A. (1973). Creative self-expression as both a means and an end in teaching reading, The University of Iowa City, Iowa 118-119
- GLENBERG, A. M., & Epstein, W. (1985). Calibration of comprehension. Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition, 11, 702-718.
- GÜNEŞ, F. (2013). Türkçe Öğretimi(Yaklaşımlar Ve Modeller). Pegem Yayınları, Ankara.
- HALPİN G. & TORRANCE, E.P. (1974). Relationship between creative thinking and a measure of the creative personality. Educational and Psychological Measurements, 34, 75-82.
- JENSEN, M. C. And MECKLING, WILLIAM H. (1992). Specific and general knowledge and organizational structure. Harvard University Press.
- JOHN, H. (2004). Creative Reading Young People. Reading And Public Libraries, December 29/30
- KAMARAJ, I. And AKTAN, E. (1998). Okul öncesi eğitimde yaratıcılık ve problem çözme becerisi. Çağdaş Eğitim. Sayı 244. Cilt 244 sf 55-60
- KARA, A. (2007). Okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- KARATAY, H. (2013). Okuma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Abdurrahman Güznel, Halit Karatay (Ed.). Türkçe Öğretimi El Kitabı (221-264). Ankara: Pegem Akademi.
- KILIÇ, M. (1995). Okuma faaliyetleri üzerine düşünceler. Türk Dili Dergisi , sayı. Sayfa. 518.
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6,7,8. Sınıflar). Ankara: MEB.
- MEEK, M.(1993). What will literacy be like?, Cambridge Journal of Education, Vol. 23, no. 1, pp-100.
- MOORMAN, K. And RAM, A. (1994). A Functional Theory Of Creative Reading. College And Computing Georgia Institute Of Technology.Series. Atlanta, George.

◆ Necmi Aytan

- N.A.C.C.C.E. (1999) All our futures: creativity, culture and education (London, DFEE).
- NARDELLİ, R. R. (2013). Creative Reading Includes Emotional Factors. San Diego: State College syf 5-10
- O'NEİL, H. (1997). Test specifications for problem solving assessment. Los Angeles: Universty of California.
- OGDEN, T.H. (2012). Creative Readings. New York: Routledge G.
- ONAN, B. (2015). Derin Yapı Yüzey Yapı İlişkisi Bağlamında Temel Dil Becerileri Üzerine Bir Analiz Çalışması. Ana Dili Eğitimi Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, 91-110.
- ÖZTEPE, B. (2003). Sınıf öğretmenlerinin fen bilgisi dersinde uyguladıkları yaratıcı etkinlikler. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- PALAMUT, İ. (2008). Hikâye okumanın ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- SQUEGLIA, A. C. (1994). The effect of creative musical activities on general creativity, musical creativity, higher level Thinking, and self concept of fifth grade students. Master of Music, Massachusetts University, Lowell.
- TOMPKİNS, Gail E. (2005). For courses in Language Arts Methods ort he Elementary School. Usa: Prentice Hall PTR.
- TOWNSEND, R. (2002). Okuma Zenginliği. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- UZUN, G. L. (2009). Yaratıcı Bir Süreç Olarak Okuma. Dil Dergisi (143), 7-19.
- YAN, L. (2005). An investigation of the relationship between the open-endedness of activities and the creativity of young children. A Dissertation. M. Ed., University of New Orleans.
- YILDIZ, C. (2003). Ana Dili Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi. Ankara: Pegem A.